

УДК 332.122: 338.47

Д. В. Дорошкевич,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту і туризму, Національний транспортний університет

РОЗВИТОК ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНИХ МЕРЕЖ

D. Darashkevich,

candidate of economic Sciences, associate Professor the Department of management and tourism National transport University

THE DEVELOPMENT OF LOGISTICS NETWORKS

У статті досліджується теоретичні питання створення логістичних мереж. Здійснено порівняльну характеристику логістичних систем і логістичних мереж. Визначено типи логістичних мереж. Запропонована класифікація логістичних мереж.

The article deals with theoretical questions of logistics networks. Comparative characteristics of logistics systems and logistics networks. The definition of the types of logistics networks. Classification of logistics networks.

Ключові слова: логістика, мережа, логістична діяльність, форма організації логістики, логістична система, логістична мережа, ланцюг поставок, фокальна мережа поставок.

Key words: logistics network, logistics, form of organization, logistics, logistics system, logistics, supply chain, focal supply chain.

ВСТУП

Розвиток логістики як однієї зі складової форми організації логістики повинен розглядатися у симбіозі з розвитком економічних відносин й еволюцією логістики [2]. У цей час цілісного розгляду процесу трансформації логістики в сучасних умовах поки не запропоновано.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку сучасної концепції логістики та розгляд різних аспектів її реалізації на практиці, достатньо широко розглянуті у зарубіжній та вітчизняній літературі. Науковими дослідженнями в області логістики займаються вітчизняні і зарубіжні учені такі як Б.А. Анікін, М.І. Белявцев, О. Глогусь, М.П. Гордон, П. Друкер, М.А. Гаджінський, Є.В. Кальченко, А.Г. Крикавський, А.А. Кизим, Р.Р. Ларіна, М.М. Лепа, Л.Б. Міротіапі, Ю.М. Неруш, В.Є. Николайчук, М.А. Окландер, В.А. Панков. Хоча вченими проведено багато досліджень щодо теорії логістичних мереж, недостатньо проробленими залишаються питання мережної організації логістики, відсутній також єдиний підхід серед наукової громадськості до рішення ряду принципових теоретичних питань, що стосується застосовуваної термінології, науковий кла-

сифікації форм і різновидів логістичного мережної, кластерної взаємодії, що утрудняє організацію логістичної діяльності на сучасному етапі розвитку економічних відносин.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідженню поняття "логістична мережа", застосовуваної термінології, науковий класифікації форм і різновидів мережної логістики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У науковій літературі до розуміння логістичних мереж підходять із точки зору економіки мереж, при цьому діє посилення, що мережа належить одній компанії або групі компаній, що мають єдиний інтерес. У даному зв'язку традиційно виділяють два класи логістичних мереж: мережі внутрішньої логістики й мережі зовнішньої логістики [1; 5].

Проведений аналіз теоретичних положень показав, що мережа в логістиці розглядається з погляду наступних підходів: сукупність взаємозалежних і взаємозалежних центрів логістичної діяльності; структура дистрибутивних каналів, що займаються переміщенням матеріальних потоків від місць виробництва до місць споживання; конфігурація поставок, які прямо або опосередковано взаємозалежні між со-

Таблиця 1. Порівняльна характеристика логістичних систем і логістичних мереж

Критерій	Логістична система (системна фірма)	Логістична мережа (мережна фірма)
Автономність сторін	відсутня	присутня
Методи керування	адміністративні	ринкові
Інтеграція	вертикально-горизонтальна	горизонтальна
Тривалість взаємн.	довгострокові/середньострокові	середньострокові/короткострокові
Форма взаємодії учасників	застосування влади	співробітництво
Основна взаємодії	взаємозалежність	затяжки цілі
Використовуваний цінсовий механізм	закрите ціноутворення: керування витрат, бюджетування	відкрите ціноутворення
Форма закріплення договірних відносин	класичний контракт	некласичний контракт
Ситуація рівноправності взаємн.	етноцентризм	поліцентризм

бою по матеріальних й інших потоках; структурний елемент логістичної системи; сукупність інфраструктурних утворень логістики.

Систематизовані підходи відображають способи організації внутрішньої й зовнішньої логістики й описують лише мережні характеристики, що є обов'язковим атрибутом всіх сучасних ефективних організацій, орієнтованих на довгострокову цінність клієнтів, а не на одноразовість транзакцій з ними. Цим поприпускається відсутність чітких розмежувань у ро-

зумінні терміна "логістична система" й "логістична мережа", що приводить до підміни одного терміна іншим і не розмежує області функціонування логістичного ланцюга й мережі.

Мережева форма організації логістики повинна розглядатися з точки зору формування достатньо гнучкою поліцентричної структури, що дозволяє вхідним в неї юридично незалежним компаніям, що мають власні цілі, конкурувати між собою, залучати нових партнерів та одночасно організувати і координувати

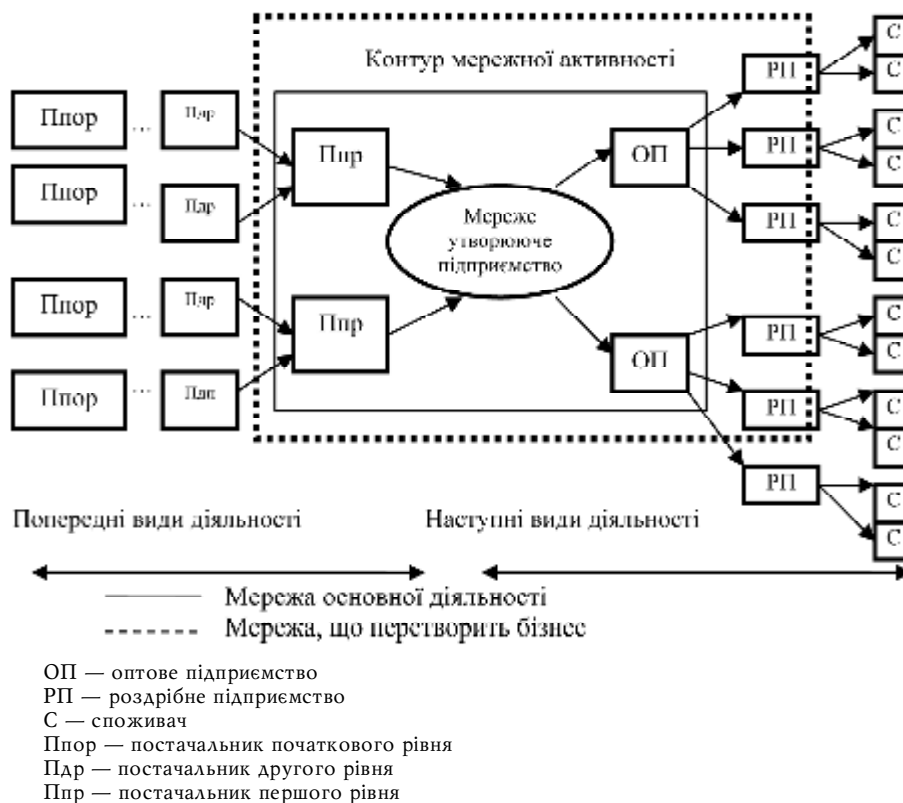

Рис. 1. Границі логістичної мережі основної діяльності

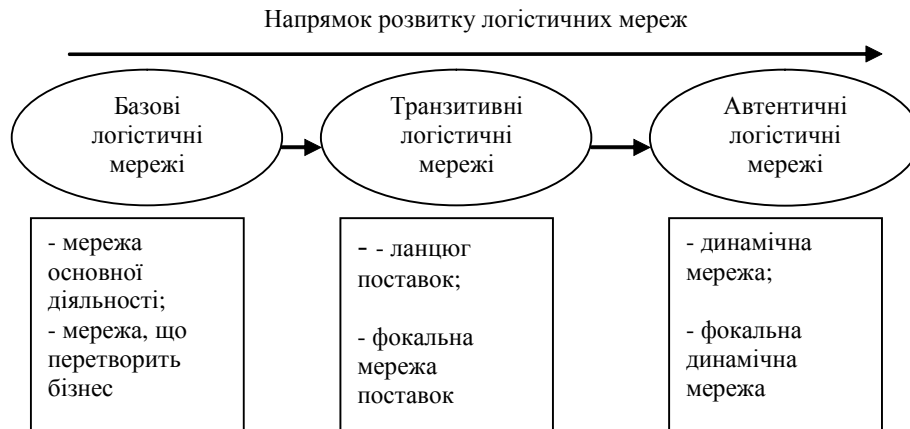

Рис. 2. Типи логістичних мереж й їхній розвиток в умовах сучасної економіки

діяльність своїх членів. При цьому взаємодія з партнерами будується на використанні ринкових механізмів, а не адміністративних процедур. Зазначені особливості дозволяють трансформувати організації, що мають ієрархічні (системні) форми керування, у мережні форми, максимально наближені до умов сучасної економіки.

Загально визнано, що будь-яка мережа, у тому числі й логістична, володіє принаймні трьома ознаками: по-перше, у мережі беруть участь як мінімум три компанії-контрагенти; по-друге, учасники погоджують, але не поєднують свої функції й устанавлюють довгострокові взаємозв'язки; по-третє, контрагенти здійснюють операції на підставі ув'язненого між ними контракту [2]. Відзначених ознак недостатньо для відбиття мережної форми організації, тому пропонуються додаткові характеристики логістичних мереж, представлені в порівнянні із системами в таблиці 1.

З урахуванням вищесказаного логістичну мережу будемо розглядати як сукупність принципово рівноправних і незалежних партнерів, між якими встановлені взаємозв'язки по економічних потоках, засновані на взаємних зобов'язаннях і відповідальності, що функціонують за рахунок наявних ресурсів.

Формалізоване подання структурних елементів логістичної мережі може бути представлено в такий спосіб:

$$\exists (P_j; C_i \in S) \left| \sum_{j=1}^n P_j \bigcup_{t=0}^T \sum_{i=1}^m C_i \right|,$$

- де S — логістична мережа;
- C_i — споживачі мережі;
- P_j — постачальники мережі;
- n — кількість постачальників;
- m — кількість споживачів;
- T — період існування мережі;
- t — момент часу.

Для визначення типу логістичних мереж пропонується наступна сукупність ознак: ціль формування, розмір компаній-учасників, ступінь рівноправності взаємин, використовувані форми координації. З урахуванням відзначених критеріїв повинні бути виділені наступні види логістичних мереж: мережа основної діяльності; мережа, перетворююча бізнес (рис. 6); ланцюг поставок (стратегічна мережа); фокальна мережа поставок; динамічна мережа; фокальна динамічна мережа та мережі, перетворюючої бізнес.

Завданням мережі основної діяльності є підтримка устояного бізнесу й більше ефективне використання наявних ресурсів, технологій, знань й умінь [5]. Мережеутворююча компанія здійснює інтеграцію бізнесів-процесів, координацію діяльності й надає певну вигоду для учасників мережі. Дана мережа прагне досягти ефективності за рахунок економії сукупних витрат і мінімізації складських запасів. Ключові компетенції такої мережі пов'язані із прогнозуванням попиту, з ефективністю виробництва й поставок, з міжфірмовими зв'язками, а також зі здатністю інтенсифікувати технологічні процеси. Центральним моментом є вміння виявити найбільш ефективний спосіб дії й відповідну йому систему виробництва цінностей.

Мережа, що перетворює бізнес, орієнтується на підвищення ступеня стабільності на ринку, тому більше уваги приділяється формуванню мереж дистрибуції, що представляють товари й послуги мережеутворюючої організації на територіальних ринках безліччю незалежних посередницьких структур. Основний упор у мережі робиться на об'єднання знань й умінь всіх учасників мережі, метою яких є відновлення бізнесів-процесів. Процес відновлення містить у собі вироблення нових знань, що, у свою чергу, вимагає здатності управляти цими знаннями й забезпечувати обмін ними між учас-

Таблиця 2. Класифікація логістичних мереж

Класифікаційна ознака	Види мереж
За територіальною приналежністю	Локальні логістичні мережі. Регіональні логістичні мережі. Національні логістичні мережі. Міжнародні логістичні мережі
За потоками обслуговування	Матеріальні логістичні мережі. Інформаційні логістичні мережі. Фінансові логістичні мережі. Логістичні мережі послуг
За функціональним розмежуванням логістичних процесів	Виробничі мережі. Мережі поставок (закупівель). Мережі розподілу. Складські мережі. Транспортні мережі
Стосовно стадії руху матеріального потоку	Мережі поставок (закупівель). Мережі розподілу
Стосовно мереже утворюючої (фокусної, ініціюючої) організації	Фрагментарні мережі. Повні мережі. Комбіновані мережі
За формами координації	Адміністративні логістичні мережі. Контрактні логістичні мережі

никами мережі за допомогою інформації, тобто в такій мережі інформаційні комунікації (інтрамережа і екстрамережі) є основою взаємодії учасників мережі. У цих мережах починає формуватися культура довірчих відносин.

Ланцюг поставок (стратегічна мережа) основною метою має керування всією діяльністю мережі. Всі члени стратегічної мережі одержують конкурентні переваги за рахунок високого ступеня спільного використання інформації й взаємного співробітництва. Взаємини в такій мережі передбачають значну величину інвестицій, а вигоди можуть бути витягнуті тільки по закінченні часу. Крім того, склад учасників у кожному окремо взятому ланцюзі поставок відрізняється низькою мінливістю. Доступ у таку мережу нових учасників звичайно утруднений, при цьому сама мережа характеризується поліцентричністю.

Фокальна мережа поставок — це мережа, у якій одна (як правило, велика) компанія є центральною одиницею (фокальною фірмою), а її постачальники, розташовані на різних сходах створення цінності (постачальники перших, других, третього рівнів), перебувають у залежному положенні. Інакше кажучи, для фокальної мережі постачальників характерно стратегічне лідерство однієї центральної (фокальної) компанії, що має прямі й непрямі зв'язки з іншими компаніями в рамках жорстко сформованої вертикальної структури. Структура таких мереж подібна до дерева або піраміди (на кожному наступному рівні число постачальників збільшується). Фокальна компанія намагається координувати весь ланцюжок створення цінності, але змушена при цьому піклуватися про ранжирування інтересів

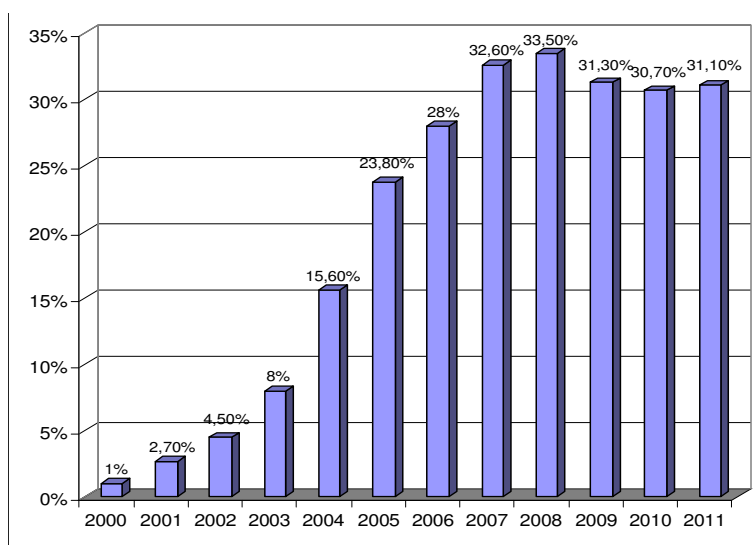

Рис. 3. Динаміка частки роздрібних торговельних мереж в обсязі роздрібних продажів

партнерів, оскільки її можливості ієрархічної координації мають свої межі.

Динамічна мережа забезпечує свою дієздатність за рахунок децентралізованості, розподіленості, наявності механізмів гнучкого формування нових організаційних структур, здатності до швидкої адаптації до вимог, що змінюються, ринку, саморегулювання й самоорганізації, координації й взаємодії на основі погодженого з бізнесами-партнерами керування процесами й ресурсами [2]. Такі мережі володіють поліцентричною структурою, тобто вони складаються з декількох рівноправних партнерів, що мають незалежні відносини один з одним. Автономні підприємства можуть одночасно бути учасниками інших логістичних мереж.

У тому випадку, якщо мережа згрупована навколо однієї домінуючої центральної одиниці, що координує діяльність по створенню цінності ієрархічними методами, можна говорити про фокальну динамічну логістичну мережу. Вона забезпечує створення цінності для споживача, комбінуючи продукти й послуги компаній-партнерів. Центральна (фокальна) компанія, використовуючи найкращі компетенції безлічі учасників і різних ланцюжків створення цінності, ініціює створення специфічних ланцюжків для виконання певних логістичних завдань. У такій мережі також існує динамічна конкуренція між партнерами, що ведуть боротьбу за участь у специфічних ланцюгах. Основою для функціонування динамічної логістичної мережі є довірчі відносини між партнерськими підприємствами, що робить зайвим розробку формальних договірних норм при установі мережі. Розглянуті мережі припускають розподіл короткострокових замовлень між партнерами або спільну пропозицію системного рішення завдань. Еволюційний розвиток логістичних мереж представлений на рис. 2.

Логістичні мережі по своїй природі є складними утвореннями [4]. Із цієї причини логістичні мережі можна класифікувати за ознаками, представленим у таблиці 2.

Запропонована класифікація дозволяє ідентифікувати логістичні мережі від інших мережних формувань і визначати рівень розвитку й адаптивності мереж до ринкових умов.

Аналітичне дослідження логістичних мереж на прикладі роздрібних мереж за функціональним розмежуванням логістичних процесів, що ставляться до мереж розподілу, представлени чотирма типами по ознаці глобалізації й територіальної приналежності: міжнародні (іноземні мережі), державні (національні) мережі, регіональні мережі, локальні мережі. Ос-

новна мета формування роздрібних мереж — освоєння ринків і забезпечення високої репрезентативності на території присутності.

За період 2000—2011 рр. відзначається позитивна динаміка розвитку даних мережних утворень у роздрібній торгівлі (рис. 3).

Домінуючою стратегією роздрібних торгових мереж є стратегія екстенсивного зростання, яка полягає у швидкому зростанні мережі за рахунок відкриття магазинів в регіонах з достатньою купівельною спроможністю населення методом злиття і поглинання, сполучена з меншими транзакційними витратами проникнення на нові географічні ринки.

Слід зазначити поступальний напрям розвитку логістичних мереж роздрібною торгівлі від базових логістичних мереж до автентичних логістичних мереж. У цей час відзначається наявність як базових логістичних мереж з елементами транзитивності (створення ланцюгів поставок у роздрібних мережах і фокальних мережах поставок), так і транзитивних логістичних мереж з елементами автентичних логістичних мереж (формування мереж рівноправних торговельних утворень).

Література:

1. Банько В.Г. Логістика: навч. посіб. / В.Г. Банько. — 2-е вид., перероб. — К.: КНТ, 2007. — 332 с.
2. Горяїнов О.М. Логістика: конспект лекцій. — Харків: ХНАМГ, 2009. — 106 с.
3. Кальченко, А.Г. Логістика: підруч. / А.Г. Кальченко. — К.: КНЕУ, 2003. — 284 с.
4. Крикавський Є.В. Логістичні системи: навч. посібник / Є.В. Крикавський, Н.В. Чорнописька. — Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. — 264 с.
5. Окландер М.А. Контури економічної логістики: монографія / М.А. Окландер. — К.: Наукова думка, 2000. — 175 с.

References:

1. Ban'ko, V.H. (2007), Lohistyka [Logistics], KNT, Kyiv, Ukraine.
 2. Horiainov, O.M. (2009), Lohistyka [Logistics], KhNAMH, Kharkiv, Ukraine.
 3. Kal'chenko, A.G. (2003), Lohistyka [Logistics], KNEU, Kyiv, Ukraine.
 4. Krykav's'kyj, Ye.V. and Chornopys'ka, N.V. (2009), Lohistychni systemy [Logistics Systems], Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu L'viv's'ka politekhnika, Lviv, Ukraine.
 5. Oklander, M.A. (2000), Kontury jekonomicheskoy logistiki [Contours of economic logistics], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 04.09.2014 р.*